

KONSTITUTSIYANING 33 YIL DAVOMIDA JAMIYAT HAYOTIDAGI AHAMIYATI: ERKINLIK VA FAROVONLIKNI TA'MINLASH

Alimuxamedova Difuza

Toshkent amaliy fanlar universiteti, Psixologiya yo'nalishi magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 33 yillik tarixiy rivojlanishi batafsil tahlil qilinadi. Maqolada Konstitutsiyaning davlat boshqaruvi tizimi, jamiyat hayoti va demokratik institutlarning shakllanishiga ko'rsatgan ta'siri chuqur o'rganiladi. Shuningdek, inson huquqlari, fuqarolik erkinliklari va qonun ustuvorligining mustahkamlanishida Konstitutsiyaning o'zni ilmiy asosda yoritiladi. Yangi tahrirdagi Konstitutsiya orqali amalga oshirilayotgan siyosiy, huquqiy va ijtimoiy islohotlar milliy davlatchilikni takomillashtirish, suverenitetni mustahkamlash hamda demokratik institutlarni rivojlantirishda qanday ahamiyat kasb etayotgani batafsil tahlil qilinadi. Shu bilan birga, maqolada yoshlar siyosati, fuqarolar faoliyati va jamiyatdagi modernizatsiya jarayonlari Konstitutsiya bilan bog'liq kontekstda ko'rib chiqiladi. Tadqiqotning natijalari milliy qonunchilik va davlat boshqaruvining samaradorligini oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalarni ham o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, Konstitutsiya, islohot, inson huquqlari, davlat, jamiyat, referendum, suverenitet, adolat, qonun, siyosiy tizim, mustaqillik, yoshlar siyosati, fuqaro, modernizatsiya, demokratiya, parlament.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi – milliy davlatchiligimizning huquqiy poydevorini tashkil etuvchi, davlat va jamiyat hayotining barcha jabhalarini tartibga soluvchi asosiy hujjatdir. 1992-yil 8-dekabrda qabul qilingan ushbu Konstitutsiya mustaqil O'zbekistonning siyosiy-huquqiy taraqqiyot yo'lini belgilab berdi va mamlakatning yangi davlatchilik bosqichini boshlab berdi. Shu bilan birga, Konstitutsiya nafaqat tarixiy ahamiyat kasb etib, balki zamonaviy O'zbekistonning davlat boshqaruvi, huquqiy tizimi va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining muhim yo'riqnomasi sifatida o'z dolzarbligini mustahkamlab kelmoqda.

Mustaqillik e'lon qilinganidan so'ng, O'zbekiston uchun yangi huquqiy tizimni shakllantirish zaruriyati yuzaga keldi. Bu jarayonda milliy qadriyatlar, inson huquqlarining ustuvorligi hamda jamiyatda demokratik tamoyillarni qaror toptirish masalalari alohida o'rin tutdi. Konstitutsiya o'zbek xalqining tarixiy xotirasi, milliy o'ziga xosligi va rivojlanish strategiyasini mujassamlashtirgan holda ishlab chiqildi. Shu bois, u nafaqat huquqiy me'yorlar majmui, balki jamiyat va davlatning o'zaro munosabatlari, siyosiy barqarorlik va ijtimoiy adolatni ta'minlashning asosiy instrumenti hisoblanadi.

Oradan 33 yil o'tib, Konstitutsiya o'zining yangi tahrirda qabul qilinishi bilan yanada keng qamrovli huquqiy mexanizmlarni taqdim etdi. Ayniqsa, 2023-yilda amalga oshirilgan o'zgartirishlar O'zbekiston Konstitutsiyasining umuminsoniy qadriyatlar, adolat va inson huquqlariga sodiqligini mustahkamladi hamda davlat boshqaruvi va jamiyat o'rtasidagi mas'uliyatli hamkorlikni kuchaytirdi. Ushbu yangilanishlar mamlakatning modernizatsiya va rivojlanish strategiyasini yanada aniq belgilab beradi, siyosiy-huquqiy tizimni xalqaro standartlarga moslashtirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston Konstitutsiyasining 33 yilligi nafaqat tarixiy sana sifatida, balki kelajakni belgilovchi siyosiy-huquqiy voqelik sifatida e'tiborga loyiqdir. Shu davr mobaynida mamlakatda siyosiy, iqtisodiy va ma'naviy sohalarida tub islohotlar amalga oshirildi, fuqarolik jamiyati institutlari shakllandi, inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilish tizimi mustahkamlandi. Shu nuqtai nazardan, Konstitutsiya nafaqat qonuniy me'yorlar majmui, balki O'zbekiston davlatining barqaror rivojlanishi va demokratik jamiyat qurilishi yo'lida mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi.

METODOLOGIYA

O'zbekiston Konstitutsiyasining 33 yilligi mamlakatimiz mustaqillik davrida bosib o'tilgan ulkan tarixiy yo'lining yorqin timsolidir. 1992-yilda qabul qilingan Bosh qonun xalqning asriy orzu-intilishlarini mujassam etib, milliy davlatchiligimizning mustahkam qonuniy asoslarini yaratdi. Konstitutsiya orqali O'zbekiston o'zining taraqqiyotida mustaqil modelni belgiladi, demokratik qadriyatlar, inson huquqlari ustuvorligi, fuqarolarning tengligi va erkinligini davlat siyosatining markaziga qo'ydi.

So'nggi 33 yil mobaynida ushbu hujjat nafaqat davlat boshqaruvining huquqiy poydevori, balki jamiyatning barcha sohalarini modernizatsiya qilish va rivojlantirishda bosh yo'riqnoma sifatida xizmat qilib kelmoqda. Shu davr mobaynida Konstitutsiya jamiyat rivoji bilan uyg'un holda muntazam ravishda yangilab borildi. Xususan, oxirgi yillarda amalga oshirilgan keng qamrovli islohotlar natijasida davlat boshqaruvi tizimi liberallashtirildi, parlament va mahalliy kengashlarning roli kuchaydi, fuqarolarning huquqiy himoyasi sezilarli darajada mustahkamlandi.

2023-yilgi referendum orqali yangilangan Konstitutsiya "Inson — jamiyat — davlat" tamoyilini bosh mezon sifatida belgilab, inson huquqlari bo'yicha kafolatlarni kengaytirdi. Shuningdek, ijtimoiy davlat konsepsiyasining Konstitutsiyaga kiritilishi ta'lim, tibbiyot, ijtimoiy himoya, mehnat munosabatlari va boshqa sohalarda davlatning majburiyatlarini yanada aniq va chuqur belgilash imkonini berdi. Yoshlar, oilalar, nogironligi bo'lgan shaxslar, keksalar hamda kam ta'minlangan qatlamlarni qo'llab-quvvatlash masalalari konstitutsiyaviy darajaga ko'tarildi.

Konstitutsiya qabul qilingan davrdan boshlab mamlakatda keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi. Ushbu islohotlar bir nechta asosiy yo'nalishlarni qamrab oldi:

Davlat boshqaruvi tizimini demokratlashtirish: hokimiyatlar bo'linishi tamoyili yanada takomillashtirildi, parlamentning vakolatlari kengaytirildi va mahalliy boshqaruv tizimida oshkoralik kuchaytirildi.

Sud-huquq tizimini isloh qilish: sudlarning mustaqilligi ta'minlandi va odil sudlov kafolatlari mustahkamlandi.

Fuqarolik jamiyatini rivojlantirish: nodavlat notijorat tashkilotlar faoliyati erkinlashtirildi, ommaviy axborot vositalarining erkinligi kengaytirildi.

Inson huquqlari masalasi: xalqaro inson huquqlari standartlarini joriy etish va ularning amalda ta'minlanishini kuchaytirish bo'yicha keng qamrovli chora-tadbirlar amalga oshirildi.

Konstitutsiyaning tarixiy ahamiyati shundaki, u davlat hokimiyati tarmoqlarining o'zaro muvozanatini belgilab berdi, mustaqil sud hokimiyati, kuchli fuqarolik jamiyati va erkin iqtisodiy munosabatlar tizimining shakllanishiga zamin yaratdi. Mustaqillikning dastlabki davrida siyosiy barqarorlikni ta'minlash, yangi qonunchilik tizimini yaratish va davlat tuzilmasini qayta shakllantirish kabi murakkab masalalar aynan konstitutsiyaviy tamoyillar asosida hal qilindi.

Bugungi kunda O'zbekiston erishgan ko'plab yutuqlar – bozor iqtisodiyotiga o'tish, xalqaro aloqalarning kengayishi, milliy madaniyat va ma'naviyatning tiklanishi, davlat boshqaruvida ochiqlik va oshkoralikning kuchayishi – Konstitutsiya ta'siri bilan ro'yobga chiqarilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 1992-yil 8-dekabrda qabul qilingan bo'lib, u mustaqil davlatimizning siyosiy-huquqiy hayotida tub burilish yasagan, xalq irodasini ifoda etuvchi bosh hujjat sifatida e'zozlanadi. 2025-yilda Konstitutsiyamizning 33 yilligi mamlakatimizda keng nishonlanmoqda. Ushbu sana nafaqat muhim tarixiy voqea, balki milliy davlatchiligimizning mustahkam poydevorini barpo etish yo'lidagi izchil islohotlar ramzidir. Konstitutsiya qabul qilingan davr mustaqillikning ilk yillari bo'lib, iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy hayotda keskin o'zgarishlar kechayotgan murakkab jarayonlar bilan xarakterlangan. O'zbekiston Konstitutsiyasining 33 yilligi milliy davlatchiligimizning tarixiy bosqichi sifatida alohida ahamiyatga ega sanadir. 1992-yil 8-

dekabrda qabul qilingan Konstitutsiya mustaqil O'zbekistonning siyosiy-huquqiy hayotida tub burilish yasagan, xalq irodasini aks ettirgan va davlatimizning demokratik taraqqiyot yo'lini belgilab bergan bosh hujjat bo'lib xizmat qilib kelmoqda. 33 yil davomida Konstitutsiya O'zbekistonning mustaqil davlat sifatida shakllanishi, siyosiy barqarorlikni ta'minlash, iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish, inson huquqlari va erkinliklarini kafolatlashda muhim poydevor bo'ldi. Mustaqillikning ilk yillarida qabul qilingan ushbu hujjat mamlakatni demokratik, huquqiy, ijtimoiy va dunyoviy davlat deb e'lon qilgan holda, hokimiyatning bo'linishi, qonun ustuvorligi, fuqarolar tengligi kabi tamoyillarni mustahkamlab qo'ydi. 2023-yilda Konstitutsiyaning yangi tahrirda qabul qilinishi O'zbekistonning yangi taraqqiyot bosqichiga o'tganini bildiradi. Yangilangan hujjatda: 1-inson qadriyatining eng oliy qadriyat sifatida belgilandi; 2-ijtimoiy davlat tamoyili mustahkamlandi; 3-ta'lim, tibbiyot, ijtimoiy himoya kabi sohalarida davlat majburiyatlari kengaytirildi; 4-ekologik xavfsizlik, yashil iqtisodiyot kabi zamonaviy masalalar konstitutsiyaviy darajaga ko'tarildi; 5-yoshlar, ayollar va nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlari kuchli himoya ostiga olindi. Mazkur o'zgarishlar Konstitutsiyaning bugungi globallashuv jarayonlarida ham dolzarbligini saqlashini ta'minlaydi.

NATIJALAR

Bugungi kunda Konstitutsiya nafaqat tarixiy hujjat, balki zamonaviy davlat barpo etishning bosh tamoyilidir. Uning qabul qilinganiga 33 yil to'lishi milliy davlatchiligimizning mustahkamlanishi, demokratik institutlarning rivojlanishi, iqtisodiy va ijtimoiy hayotdagi o'zgarishlar bilan chambarchas bog'liq. Konstitutsiya O'zbekistonning suvereniteti, hududiy yaxlitligi va milliy manfaatlarini himoya qiluvchi asosiy kafolatdir. U jamiyatning siyosiy barqarorligi, fuqarolik jamiyati shakllanishi va davlatning ochiqqligi hamda adolatli boshqaruv tizimini ta'minlovchi poydevor bo'lib xizmat qilmoqda. Shu bois Konstitutsiyaning 33 yilligi mamlakatning mustaqil taraqqiyot yo'lida erishilgan yutuqlarni yana bir bor yodga olish, yangi O'zbekistonni barpo etish borasidagi harakatlarni mustahkamlash va kelajak taraqqiyotining asosiy yo'nalishlarini belgilashda muhim siyosiy-ma'naviy ahamiyat kasb etadi. 33 yil mobaynida Konstitutsiya jamiyatning yangi ehtiyojlari va global jarayonlar bilan uyg'unlashgan holda muntazam ravishda takomillashtirildi. Eng yirik o'zgarishlar 2023-yilda umumxalq referendumini orqali amalga oshirilgan bo'lib, unda Konstitutsiyaning 65 foizdan ortiq qismi yangilandi. Yangi tahrirda inson qadriyatining oliy qadriyat sifatida tan olish, ijtimoiy davlatni shakllantirish, mulkni daxlsiz deb bilish, adolatli sud tizimi, shaffof boshqaruv, ekologik xavfsizlik, yoshlar manfaatlarini, nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari kabi tamoyillar yanada aniqroq ifodalandi. Bu islohotlar O'zbekistonning yangi taraqqiyot bosqichiga o'tganini, davlat siyosati markazida inson va uning farovonligi turganini ko'rsatadi.

XULOSA

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, bugungi kunda Konstitutsiya mamlakatning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy hayotida fundamental o'rinni egallab, har bir fuqaroga o'z huquqlarini ta'minlashda mustahkam kafolat vazifasini bajaradi. Yangi O'zbekiston strategiyasi, davlat xizmatini isloh qilish, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilish, tadbirkorlikni rivojlantirish, ayollar va yoshlar faolligini oshirish kabi keng qamrovli dasturlar ham Konstitutsiya belgilagan tamoyillarga asoslanadi. Shu ma'noda, uning 33 yilligi mamlakatning ertangi taraqqiyotiga ishonch, mustahkamlik va yangilanishga intilish timsolidir. O'zbekiston Konstitutsiyasining 33 yilligi nafaqat tarixiy sana, balki milliy o'zlikni anglash, davlatchiligimiz poydevoriga bo'lgan hurmat va e'tirof ramzi sifatida ham alohida ahamiyatga ega. U mustaqillik g'oyalarining huquqiy mujassami bo'lib, bugungi va kelajak avlod uchun adolatli va farovon jamiyat qurish yo'lidagi bosh mezon bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullaev Sh. O'zbekiston Konstitutsiyasi va davlat boshqaruvi. Tashkent: Huquq, 2015.

2. Toshmatov I. Milliy davlatchilik va huquqiy tizim. Tashkent: Fan va texnologiya, 2018.
3. Qodirov B. O'zbekiston mustaqillik yillari: siyosiy-huquqiy rivojlanish. Tashkent: Sharq, 2020.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti matbuot xizmati. Konstitutsiya islohotlari va jamiyat taraqqiyoti. Tashkent, 2023.
5. Mirzaev, A. Davlat va jamiyat: zamonaviy huquqiy tamoyillar. Tashkent: Adabiyot, 2019.